

הלכות נחלות

מצות עשה אחת, והיא דין סדר נחלות. ובאור מצוה זו בפרקים אלו.

הלכות נחלות פרק א

א. סדר נחלות כך הוא: מי שמת יירשוהו בנים, והם קודמין לכל; והזכרים קודמין לנקבות, בכל מקום אין לנקבה עם הזכר, ירשה. אם אין לו בנים, יירשנו אביו; ואין האם יורשת את בניה, ודבר זה מפי הקבלה. וכל הקודם בנחלה, יוצאי ירכו קודמין.

ב. לפיכך מי שמת, בין איש בין אשה אם הניח בן, יורש הכל. לא נמצא לו בן בעולם, מעינין על זרעו שלבן: אם נמצא לבנו זרע, בין זכרים בין נקבות אפלו בת בת בנו, עד סוף העולם היא תירש את הכל. לא נמצא לו זרע בן, חוזרין אצל הבת.

ג. היתה לו בת, תירש את הכל. לא נמצאת לו בת בעולם, מעינין על זרע הבת: אם נמצא לה זרע, בין זכרים בין נקבות, עד סוף העולם הוא יורש הכל. לא נמצא לו זרע בת, חוזרת הירשה לאביו.

ד. אם לא היה אביו קיים מעינין על זרע האב, שהן אחי המת: נמצא לו אח או זרע אח, יורש הכל. ואם לאו, חוזרין אצל האחות: נמצאת לו אחות או זרעה, יירשו הכל. ואם לא נמצא לו זרע אחים הואיל ואין לאב זרע, תחזור הירשה לאבי האב.

ה. לא היה אבי האב קיים מעינין על זרעו שלאבי האב, שהן אחי אביו שלמת; והזכרים קודמין לנקבות, וזרען שלזכרים קודמין לנקבות, כמו שהיה הדין בזרעו שלמת עצמו. לא נמצאו אחים לאביו, לא הם ולא זרען תחזור הירשה לאבי אבי האב. ועל הדרך הזאת נחלה ממשמשת ועולה, עד ראובן.

ו. נמצאת אומר הבן קודם לבת, וכל יוצאי ירכו שלבן קודמין לבת. והבת קודמת לאבי אביה, וכל יוצאי ירכה קודמין לאבי אביה. ואבי המת קודם לאחי המת, מפני שהן יוצאי ירכו. והאח קודם לאחות, וכל יוצאי ירכו שלאח קודמין לאחות. ואחות קודמת לאבי אביה, וכל יוצאי ירכה קודמין לאבי אביה.

ז. אבי האב קודם לאחי אביו שלמת, ואחי אביו קודם לאחות אביו, וכל יוצאי ירכו שלאחי אביו קודמין לאחות אביו, ואחות אביו קודמת לאבי אבי אביו שלמת, וכן כל יוצאי ירכה שלאחות אביו קודמין לאבי אבי אביו. ועל דרך זו הולך ועולה, עד ראש הדורות; לפיכך אין לך אדם מישראל שאין לו יורש.

ח. מי שמת והניח בת ובת הבן אפלו בת בת הבן עד סוף כמה דורות היא קודמת ותירש הכל, ואין לבת כלום. והוא הדין לבת האח עם האחות, ולבת בן אחי אביו עם אחות אביו. וכן כל כיוצא בהן.

ט. מי שהיו לו שני בנים, ומתו השני בנים בחיו, והניח הבן האחד שלושה בנים, והניח הבן השני בת אחת, ואחר כך מת הזקן נמצאו שלשת בני בנו יורשין חצי הנחלה, ובת בנו יורשת

החצי: שְׁכַל אֶחָד מֵהֶן יוֹרֵשׁ חֶלֶק אָבִיו. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה חוֹלְקִין בְּנֵי
הָאָחִים, וּבְנֵי אָחִי הָאֵב, עַד רֹאשׁ הַדּוֹרוֹת.

י. מִשְׁפַּחַת הָאֵם אֵינָה קְרוּיָה מִשְׁפָּחָה, וְאֵין יוֹרֵשָׁה אֵלָא
לְמִשְׁפַּחַת הָאֵב; לְפִיכָךְ הָאָחִים מִן הָאֵם, אֵין יוֹרְשִׁין זֶה אֶת זֶה,
וְהָאָחִין מִן הָאֵב, יוֹרְשִׁין זֶה אֶת זֶה. וְאֶחָד אָחִיו שֶׁהוּא מֵאָבִיו
בְּלֶבֶד, אוֹ אָחִיו שֶׁהוּא מֵאָבִיו וּמֵאִמּוֹ.

יא. כָּל הַקְּרוֹבִין בַּעֲבֵרָה, יוֹרְשִׁין כַּכְּשָׁרִים. כִּיצַד: כְּגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ
בֶּן מִמֶּזֶר, אוֹ אֶח מִמֶּזֶר הָרִי אֵלּוּ כְּשָׁאֵר הַבָּנִים וְכְשָׁאֵר הָאָחִים,
לִנְחֹלָה. אֲבָל בְּנוֹ מִן הַשְּׁפָחָה, אוֹ מִן הַנִּכְרִית אֵינוֹ בֶּן לְדָבָר מִן
הַדְּבָרִים, וְאֵינוֹ יוֹרֵשׁ כָּלָל.

יב. הָאִשָּׁה אֵינָה יוֹרֵשֶׁת אֶת בַּעְלָהּ כָּלָל; וְהַבַּעַל יוֹרֵשׁ אֶת כָּל
נְכֵסֵי אִשְׁתּוֹ, מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וְהוּא קוֹדֵם לְכָל בִּירְשָׁתָהּ, אֶף
עַל פִּי שֶׁהִיא אֶסוּרָה עָלָיו כְּגוֹן אֲלֻמָּנָה לְכוּהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה
וְחֻלּוּצָה לְכוּהֵן הַדִּיּוּט. וְאֶף עַל פִּי שֶׁהִיא קְטָנָה, וְאֶף עַל פִּי
שֶׁהַבַּעַל חָרֵשׁ הוּא יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ.

יג. כִּכָּר בְּאֶרְנוֹ בְּהִלְכוֹת אִישׁוֹת שָׁאִין הַבַּעַל יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ,
עַד שֶׁתִּכְנַס לְרִשְׁוֹתוֹ, וְשָׁאִין הַפֶּקֶח יוֹרֵשׁ אֶת הַחֲרָשֶׁת שֶׁנִּשְׁאַה
כְּשֶׁהִיא חֲרָשֶׁת, אֲפִלּוֹ נִתְּפַקְחָה. וְשֵׁם בְּאֶרְנוֹ שֶׁהוּא יוֹרֵשׁ כָּל
נְכֵסֵי אִשְׁתּוֹ שֶׁבָּאוּ לְרִשְׁוֹתָהּ וְהַחֲזָקוֹ, בֵּין נְכֵסִים שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ
בְּגִדּוּנִיתָהּ בֵּין נְכֵסִים שֶׁלֹּא הִכְנִיסָה לוֹ. וּמִי שֶׁנִּתְּגַרְשָׁה סֶפֶק
גְּרוּשִׁין, וּמֵתָה אֵין הַבַּעַל יוֹרֵשָׁהּ.

יד. בַּעַל שֶׁנִּשְׂאָ קְטָנָה שָׁאִינָה צְרִיכָה מֵאוֹן אֵינוֹ יוֹרֵשָׁהּ, שֶׁהָרִי
אֵין כָּאֵן שֵׁם אִישׁוֹת. וְכֵן שׁוֹטָה שֶׁנִּשְׂאָ פִקְחָת, אוֹ פִקֵּחַ שֶׁנִּשְׂאָ
שׁוֹטָה אֵינוֹ יוֹרֵשָׁהּ, שֶׁהָרִי לֹא תִקְנוּ חֲכָמִים לָהֶן נִשְׁוֹאִין.

טו. בַּעַל שֶׁמֵּתָה אִשְׁתּוֹ, וְאַחֵר כֶּךָ מֵת אָבִיָּה אוֹ אֲחִיָּה אוֹ אֶחָד מִן
הַמּוֹרִישִׁין אוֹתָהּ אֵין הַבַּעַל יוֹרֵשׁ אוֹתָן, אֵלָא יוֹרֵשׁ אוֹתָן זֶרַעָה,
אִם הָיָה לָהּ זֶרַע; אוֹ תַחֲזֹר הַיֹּרֵשָׁה לְמִשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיָּה: שָׁאִין
הַבַּעַל יוֹרֵשׁ נְכֵסִים הָרְאוּיִין לָבוֹא לְאַחֵר מִכָּאֵן, אֵלָא הַנְּכֵסִים
שֶׁכָּבֶר בָּאוּ לְרִשְׁוֹתָהּ קֹדֶם שֶׁתָּמוּת.

טז. וְכֵן אֵין הַבַּעַל יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְהוּא בִּקְבֹר כְּשָׁאֵר הַיּוֹרְשִׁין
שֶׁלְּמִשְׁפַּחַת הָאֵב. כִּיצַד: בַּעַל שֶׁמֵּת, וְאַחֵר כֶּךָ מֵתָה אִשְׁתּוֹ
אֵין אוֹמְרִין הוּאִיל וְהַבַּעַל הָיָה קוֹדֵם לְכָל אָדָם בִּירְשָׁתָהּ, כֶּךָ
יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל יִקְדְּמוּ לְשָׁאֵר יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה; אֵלָא יוֹרְשֵׁי הָאִשָּׁה
מִמִּשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיָּה, הֵם הַיּוֹרְשִׁים אוֹתָהּ, אִם מֵתָה אַחֵר בַּעְלָהּ.

יז. וְכֵן אֵין הַבֶּן יוֹרֵשׁ אֶת אִמּוֹ בִּקְבֹרוֹ, כִּדִּי לְהַנְחִיל לְאָחִיו מֵאָבִיו.
כִּיצַד: מִי שֶׁמֵּת, וְאַחֵר כֶּךָ מֵתָה אִמּוֹ אֵין אוֹמְרִין הוּאִיל וְאֵלּוּ
הָיָה הַבֶּן קֵים הָיָה קוֹדֵם, אֶף יוֹרְשִׁין שְׁלֵבָן קוֹדְמִין לְיוֹרְשִׁיָּהּ
שֶׁלֹּאִשָּׁה זֶה, וְנִמְצָאוּ אָחִיו מֵאָבִיו יוֹרְשִׁין אֶת אִמּוֹ שְׁלֹזָה, אַחֵר
מוֹתוֹ; אֵלָא זֶרַע בָּנָה הוּא שִׁירְשָׁנָה, אִם הָיָה לוֹ זֶרַע. וְאִם אֵין לוֹ
זֶרַע, תַּחֲזֹר נִחְלָתָהּ לְמִשְׁפַּחַת בֵּית אָבִיָּה.

יח. אֲבָל אִם מֵתָה הָאֵם תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּךָ מֵת הַבֶּן אֲפִלּוֹ הָיָה קָטָן
בֶּן יוֹמוֹ, וְלֹא כָלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו הוּאִיל וְחִיָּה אַחֵר אִמּוֹ שָׁעָה אַחַת,
וּמֵת, הָרִי זֶה נוֹחַל אֶת אִמּוֹ, וּמִנְחִיל אוֹתָהּ הַנְּחֹלָה לְיוֹרְשָׁיו
מִמִּשְׁפַּחַת אָבִיו.